

BİLİŞSEL AÇIDAN ÇOCUK GELİŞİMİNİN BASAMAKLARI

REYHAN SAĞLAM

ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ

ÖĞRETMENİ

BİLİŞ NE DEMEKTİR?

Biliş; düşünme, öğrenme ve hatırlama süreçlerine denir.

Bilişsel gelişim neleri kapsar?

Bireydeki akıl yürütme, düşünme, bellek ve dildeki değişimleri kapsar.

J. Piaget'e göre insanın doęumla gelen yetenekleri:

- Şemalar oluŐturma
- Özümseme
- Uyum sağlama
- Organize etme
- Uzlaşma

ŞEMA

Şema: Dünyayı tanımak için zihinde oluşan algı çerçevesidir.

- Bireyin çevresindeki dünyayı anlamak için geliştirdiği bir bilgisayar programı gibidir.
- Şema yeni gelen bilginin yerleştirileceği bir çerçevedir.

Şemalarla ilgili önemli nokta!!!

- Şemalar, sürekli olarak olgunlaşma ve yaşantı kazanma yoluyla değişmeye uğrayıp yeniden organize edilir.

- Örnek: Köye bir gezi sırasında, kırdan yayılan koyunları ilk kez gören çocuk “baba köpeklere bak” der. Bu örnekte görülüyor ki, koyunlar çocuğun bildiği köpek ölçütlerine en uygundur. Koyun uyarıcısıyla karşılaştığında onu kendisinde var olan uygun şema içine yerleştirmiştir. Ancak koyunlarla etkileşimde bulunup yeni yaşantılar kazandıktan sonra, koyunun köpek olmadığını anlayıp onun için yeni bir şema, kategori oluşturacaktır.

ÖZÜMSEME

Özümseme: Yeni tanınan şeyin şemaya yerleştirilmesidir.

- Bireyin, kendisinde var olan bilişsel yapılarla (şemalarla)çevresine uyumunu sağlayan bilişsel bir süreçtir.
- Çocuğun karşılaştığı yeni bir olayı, fikri, objeyi kendisinde daha önce var olan bilişsel yapı içine alması sürecidir. Çevresine, kendisinde var olan bilişsel yapılarla tepkide bulunmasıdır.

Örnek: Çocuğun “Deniz atını” bildiği ata benzetmesi

UYUM SAĞLAMA (UYUM)

- Dışarıdan gelen uyarıcıları, bireyin, sürekli olarak kendisinde var olan yapıları içine alması ve onlara göre tepkide bulunması, gelişimi sınırlandırır. Bu nedenle, yeni obje, olay, durumları anlamak, bilmek için var olan yapıların yeniden şekillendirilmesi, biçimlendirilmesi de gerekmektedir.
- Mevcut şemayı yeni durumlara, objelere, olaylara göre yeniden değiştirme, biçimlendirme, şekillendirme sürecine “uyum” denir.

Organize Etme

- Çocuk için yeni olan herşey bilişsel dengeyi bozar, özümseme ve uyum süreçleri ile bu denge yeniden kurulur. Böylece keşfetme ve anlama sürecine bağlı olarak davranışlar yeniden organize edilir.

Uzlaşma

- Tüm organizmalar, doğuştan kendileri ve başkaları ile uzlaşmacı ilişkiler kuracak özelliktedir

Bilişsel gelişim aşağıdaki öğeler yoluyla gerçekleşir

○ Deneyim

(Çocuğun kelebeklere ilişkin şema geliştirmesi için önce kelebeği görmesi lazım.)

○ Sosyal Geçiş

(Çocuk kelebekler hakkında öğrenerek veya direk gözleyerek böceğe ilişkin şema oluşturabilir. Fakat böceğe böcek demek sosyal geçiştir.)

○ Olgunlaşma

(Çocukların kas ve sinir sistemi yeterince gelişmişse kelebekleri bilemez.)

Dengeleme

(Çocuk kuşların kelebeklerden ayırımını öğrenince eskiye kıyasla daha yararlı bir düşünce tarzı edinmiş olur. Artık daha çok sayıda daha doğru olarak uçan nesnelere tanımaktadır. Böylelikle bir denge oluşturarak, eski düşünce tarzına dönme isteği azalır.)

Bilişsel gelişim aşamalarının 4 temel kuralı vardır.

- Evreler değişmez bir şekilde belli bir sıra ile ortaya çıkarlar.
- Evreler bir hiyerarşi oluştururlar.
- Gelişim oranlarında farklılıklar vardır
- Her evre için tipik olan özellikler vardır.

Piaget'e göre bilişsel gelişim basamakları:

- Duyusal Motor Dönemi
- İşlem Öncesi Dönem
- Somut İşlemsel Dönem
- Soyut İşlemsel Dönem

DUYUSAL MOTOR DÖNEM (0-2 YAŞ)

- Kendini nesnelere ayırt eder. Yeni doğan bebek dış dünyaya refleksleri ile tepkide bulunur. Bebekler kendilerini ve dış dünyayı duyularını ve motor becerilerini kullanarak anlarlar.
- Kendini eylemi gerçekleştiren özne olarak tanır ve amaçlı davranışlar yapmaya başlar. Çevresindeki nesnelere ilgili yaşantıyı onlara dokunarak, vurarak, ısırarak, hareket ettirerek kazanır.
- Nesne sürekliliği kavramını edinir.

İŞLEM ÖNCESİ DÖNEM (0-6 YAŞ)

- Dili kullanmayı ve nesnelere imgeler ve sözcüklerle betimlemeyi öğrenir.
- Düşünce hala benmerkezcidir.
- Nesnelere tek bir özelliğe göre sınıflar.
- Bu dönemde animizm vardır.
- Akıl yürütmeleri tek yönlüdür.

- _Örnek olay:Gökçe ilkokul ikinci sınıftadır. Hayat Bilgisi dersine evde yüksek sesle çalışmaktadır. “evde yaşayan kedi köpek hayvanlara evcil hayvan denir.” Yanında oturan 4 yaşındaki kardeşi Tuğçe ise, “fareler de evde yaşarlar. O halde fareler de evcil hayvan” der.
- Korunum henüz kazanılmamıştır.

SOMUT İŞLEMLER DÖNEMİ (6-12 YAŞ)

- Nesne ve olaylar hakkında mantıklı düşünebilir.
- Sayı, kütle ve ağırlık korunumu kavramı edinir.
- Nesneleri birden çok özelliğe göre sınıflar ve onları tek bir boyuta göre sıraya koyabilir.
- Bu dönemde benmerkezcilikten kurtulup başkalarıyla iletişim kurmaya başlarlar.

SOYUT İŞLEMLER DÖNEMİ (12 YAŞ VE ÜSTÜ)

- Soyut önermeler üzerine mantıksal olarak düşünebilir ve varsayımları sistematik olarak test edebilir.
- Varsayımsal, geleceğe yönelik ve ideolojik sorunlarla ilgilenir
- Bu dönemde ergen benmerkezciliği denilen herkesin ona dikkat ettiği gibi bir düşünme biçimi görülür. Bu düşünce biçimi yüzünden ergen herkesin ona baktığını, onu gözlediğini düşünür ve kendini sürekli olarak sahnede düşünür.

KAYNAKÇA

- Adams, J.F. (Ed.) (1995). *Ergenliđi Anlamak*(Yay. Haz.: Bekir Onur), Ankara: İmge Kitapevi.
- Atkinson, R., Atkinson, R., Smith, E., Bem, D., ve Nolen, S.,(2010).*Psikolojiyegiriş*. Ankara: ArkadaşYayınları.
- Charles, C.M. (1999). *Öğretmenler İçin Piaget İlkeleri*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Senemođlu, N. (1997). *Gelişim Öğrenme Ve Öğretim*, Ankara: Ertem Matbaacılık
- Prof.Dr.Bacanlı, H.(2011).*Eđitimpikolojisi*. Ankara: PegemAkademiYayınları.
- Prof.Dr.Hökelekli,H.(2008). *Psikolojiyegiriş*.İstanbul: DüşünceKitabeviYayınları.
- Yazganİnanç, B., Bilgin, M., KılıçAtıcı, M.(2008).*Gelişimpikolojisi*. Ankara: PegemAkademiYayınları.

TEŞEKKÜR EDERİZ

